

Oponentský posudek k diplomové práci Bc. Veroniky Seidlové

„Kdo zpívá židovsky?“

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Zuzana Jurková, PhD.

FHS UK

Vypracovala: Mgr. Anna Pokorná

19.1.2010

Bc. Veronika Seidlová ve své práci sleduje fenomén synagogálního zpěvu v pražské náboženské židovské komunitě. Jak uvádí v první kapitole své práce, klade si otázku: „jak židé naplňují v hudbě svoji vlastní představu toho, co je „židovské“?“ (str.8) Podrobně mapuje nejen, jaký repertoár je vybrán, kdo jej interpretuje, ale i proč byl vybrán, do jakého kontextu je zařazen a proč je v daném kontextu přijímán, „líbí“ se. Právě komparativní přístup, který sleduje tento fenomén napříč českými židovskými náboženskými komunitami, od té ortodoxní až po liberální, patří k jedné z mnoha předností práce. Teprve ve srovnání odlišných způsobů performance totiž plně vyplyne význam jemných nuancí v odlišných performancích ritu a jejich funkce jako prostředku konstrukce „židovské identity“ jejích interpretů a publika, kategorií, mezi nimiž lze jen těžko klást jasnou dělicí čáru. Nečerpá ale pouze ze zdrojů českých, ale aplikuje své postřehy z pozorování v komunitách zahraničních. Data získaná v terénu se jí tak daří zařadit do širšího globálního toku idejí a práci obohacuje o širší rozměr, který by žádné moderní etnografii neměl chybět. Neomezuje se pouze na analýzu synchronní, v kapitolách 3.1 a 3.2 sleduje historický materiál, ze kterého to, co je jednotlivými skupinami pražských židů považováno za „jejich tradici“, spíše ale Hobsbawmovu „reinvented tradition“ čerpá. Že jde opravdu o „znovuvytváření tradice“ dokumentuje na několika paradoxech. Liberální spolek Bejt Simcha hlásící se k tradici předválečného pražského reformovaného židovstva užívá estetické prvky chasidské a izraelské hudby, které předválečná reforma odmítla, naopak současná ortodoxie užívá verze repertoáru reformních autorů (s.145-146).

Vhodně zvolené teoretické východisko „performance theory“ umožňuje spojit tři ústřední body práce: identitu, politiku a performanci s její estetikou (str.29). Spory jednotlivých pojetí judaismu v rámci pražské náboženské židovské komunity, konzervativního, reformního a liberálního, o „autentickou“ podobu synagogálního zpěvu a jeho estetickou hodnotu se stávají vzhledem do širších otázek pojetí novodobé identity věřícího žida v postsocialistických Čechách a vrcholí mediálně známým sporem na půdě pražské židovské obce roku 2004 - 2005 mezi „antsidonovcem“ Tomášem Jelínkem, který ač se od ortodoxie odklání, utváří koalici s ultraortodoxním hnutím Lubavič a snaží se sesadit ortodoxního rabína Karola Sidona (str.127). Autorka utváří logickou linku mezi tímto sporem a ustálením reformní verze melodie

Lecha dodí při náboženském ritu v pražské ortodoxní Jeruzalémské synagoze a odmítnutí motivů čerpajících z chasidismu a neochasidismu (str.158). Přejímání chasidských a neochasidických prvků, ortodoxní komunitou považovaných za cizorodý import, pak symbolizuje spory mezi jednotlivými směry v rámci pražské židovské náboženské komunity a vykrytalizuje ve dvojí podobu přihlášení se k židovství, které autorka nazývá „staromilci“ a „neochasidé“. Chasidismus, který hlásá přímou participaci na modlitbě, radost z rituálu, pak přináší nová kritéria posuzování performance synagogální hudby. Není jí pouze estetické kritérium dokonalého provedení hudby, ale možnost participovat na ní a stát se součástí performance. Estetika tak není ve zdařilé analýze Veroniky Seidlové pouze kategorií krásna, ale spíše subjektivní kategorií toho, co se nám „líbí“, co nám vyhovuje a zapadá do představy o sobě samém, v případě členů židovských náboženských komunit, do představy o svém vlastním židovství. Práce nám tak opravdu zprostředkovává pohled samotných aktérů na akt performance hudby, její prožitek, jeho významy a role v procesu utváření identity.

Práci Veroniky Seidlové hodnotím jako výbornou nejen vzhledem k teoretickým východiskům, které zvolila, ale vzhledem k dlouhodobé a pečlivé práci s daty, pozornosti k detailu a schopnosti sledovat proměny jeho významu v závislosti na odlišných kontextech. Stejně pečlivě jako analyzuje rozhovory, analyzuje i data zvuková, a když se věnuje popisu prostorů performance, neopomíná ani stránku vizuální (str.53). Oceňuji i její schopnost překonávat překážky, které práce v terénu stanovila (nemožnost pořizovat nahrávky v ortodoxních synagogách, nežidovský původ výzkumnice) i neopomenutí reflexivní části, která se neomezuje pouze na uvedení výchozí pozice výzkumníka, ale prostupuje i kapitoly analytické (str.146, str. 156). Popisem cesty, jak dospěla k samotnému tématu výzkumu (str. 15), aplikuje „performance theory“ i na svou vlastní osobu výzkumníka a přemostňuje rozdíl mezi výzkumníkem a zkoumaným, čímž opravdu dostala zásadám moderního pojetí antropologie. Neopomíná ani vliv, který měl její výzkum na terén (str.144). Škoda jen, že čtenáře nezasvětí do toho, jakými proměnami prošla její vlastní identita během výzkumu a jak se tyto proměny odrazily ve výzkumném procesu (str.162). Větší péče mohla být věnována i tomu, jak se utvářel vzorek a popisu informantů. Zejména v kapitole 3.3.4 čtenář ztrácí přehled, kdo k němu vlastně promlouvá, a popis terénu tak ztrácí na své plasticitě. Zvukové a obrazové přílohy, úryvky z terénního deníku ale tento nedostatek více než kompenzují. V historickém exkurzu kapitol 3.1 a 3.2 by stálo za zvážení zmínit vývoj synagogální hudby v terezínském ghettu. Holocaust totiž nebyl pouze tlustou čarou v kontinuitě tradice, ale mnohé postoje se během něj vyhroutil.

Přes tyto drobné výtky a menší stylistické nedostatky proto hodnotím práci jako výbornou a navrhuji 38 bodů.

